

İNSANİ MÜDAHALE ARACI OLARAK SİBER UZAY

*Ayşegül GÜLER**

Öz: İnsani müdahale kavramı son yıllarda uluslararası ilişkilerde önemli artan bir kavramdır. Genel bir ifade ile insani müdahale, devlet/devletlerin veya uluslararası örgütlerin başka bir devlette yaşanan ağır insan hakları ihlallerini engellemek amacıyla kuvvet kullanmaları ya da kuvvet kullanma tehdidinde bulunmalarını da içeren eylem olarak tanımlanabilmektedir. İnsani müdahalede, diplomatik ve ekonomik yaptırımların sonuç getirmediği durumlarda son çare olarak askeri müdahale gündeme gelmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ortak karara varamaması veya benzer olaylarda farklı tutum sergilenmesi, devlet egemenliği ve kuvvet kullanmanın yasaklanmış olması insani müdahalede askeri aşamayı tartışmalı hale getirmektedir. Askeri müdahaleden önce bir ara seçenek olarak uygulanabilecek nitelikte siber uzay yeni bir yöntem olarak gündeme gelmektedir. Günümüzde devletlerin enerji, su, sağlık, bankacılık, iletişim, ulaşım gibi kritik alt yapıları siber uzaya bağımlı hale gelmektedir. Devletlerin kritik alt yapılarını siber saldırılara karşı korumak amacıyla oluşturdukları siber güvenlik önlemleri, ulusal güvenliğin bir parçası haline gelirken Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi uluslararası örgütlerin de gündemine girmiştir. Sivillere zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirilecek siber saldırı insani müdahalenin bir basamağı olarak gündeme gelmelidir. İnsan haklarını ağır bir şekilde ihlal eden devletin kritik altyapılarına yapılacak siber müdahale caydırıcı bir etki yapabilecektir. Bu çalışmanın amacı mevcut durum değerlendirildikten sonra ilerleyen yıllarda silahlı müdahaleye gerek kalmayabileceğini, devletlere yapılacak olan siber saldırılarla internet bağlantısının kesilebileceğini, teknolojiye bağımlı olan devletlerin sistemlerinin çöktürülebileceğini, askeri müdahalenin aksine caydırıcı boyutunun çok daha büyük olabileceğini, dolayısıyla etkili ve verimli bir araç olarak siber uzayın kullanılabilceğini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Müdahale, Birleşmiş Milletler, Siber Güvenlik, Siber Saldırı.

CYBER SPACE AS HUMANITARIAN INTERVENTION TOOL

Abstract: The concept of humanitarian intervention is an increasingly important concept in international relations. In general, humanitarian intervention can be defined as an action involving the use of force or threat of force to prevent serious human rights violations by state or international organizations in another State. In humanitarian intervention, military intervention as a last resort in cases where diplomatic and economic sanctions do not result. The failure of the United Nations Security Council to come to a joint decision or to exhibit a different attitude in similar cases, the prohibition of state sovereignty and the use of force makes the military stage controversial in humanitarian intervention. Cyber space, which can be applied as an intermediate option before military intervention, comes up as a new method. Today, critical infrastructures of states such as energy, water, health, banking, communication, transportation are becoming dependent on cyberspace. The cyber security measures they have created in order to protect the critical infrastructure of states against cyber attacks have become a part of national security and have been on the agenda of international organizations such as the North Atlantic Treaty

* Öğr. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. e-mail: aysegulguler@kmu.edu.tr

Geliş Tarihi: 01 Aralık 2017

Received: 01 December 2017

Kabul Tarihi: 09 Şubat 2018

Accepted: 09 February 2018

Organization. Cyber attacks that will not harm civilians should be brought up as a step in human intervention. Cyber intervention in the critical infrastructure of the state that severely violates human rights will have a deterrent effect. The aim of this study is to investigate that after the current situation is evaluated, armed intervention may not be required in the following years, internet connection with the cyber attacks to the states can be cut, the systems which are dependent on technology can be destroyed, and the deterrent dimension can be much larger than the military intervention and therefore cyber space can be used as an effective and efficient tool.

Keywords: Humanitarian Intervention, United Nations, Cyber Security, Cyber Attack.

I. Giriş

Devletler yüzyıllardan beri insan haklarını savunma ve azınlıkları koruma gibi hümanist gerekçelerle silahlı müdahaleleri haklı göstermeye çalışmışlardır. Önceleri haklı savaş gerekçesiyle gündeme gelen müdahaleler günümüzde insani müdahalelere dönüşmüştür. Tüm müdahalelerin ortak noktası insanlık ilkelerine saygının empoze edilmesi düşüncesidir (Bouchet-Saulnier, 2002:247). Sadece insan olmak başkalarının yardımına koşmak için yeterli nedendir. Başkalarının sorunlarına ilgi duymamak insanlığa yakışmamaktadır (Grotius, 2011:68). Geniş kesimlerce desteklenen insani müdahalenin tanımı bulunmamakla (Ayata, 2015:140-143) birlikte genel manada, tehdit altında bulunan insanlara zarar verilmesini önlemek amacıyla gerçekleştirilen askeri harekât olarak ifade edilebilmektedir (Heywood, 2013:379). İnsani müdahale kavramı kendi ülkesi içinde tehdit edilen halkların korunması için Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde uluslararası güce başvurmayı ve bu güce katılımı özendirmeyi öngörmektedir. İnsani müdahale iyi niyetli, asil, yapılması gereken bir yöntem olarak görünse de uluslararası politika ve menfaatler düşünüldüğünde tehlikeli sonuçlara neden olabilecek etkiye sahiptir. Kuvvet kullanımı yasakken insani müdahaleyi insancıl amaçlarla yapma isteği bazı devletleri bunu fırsat olarak değerlendirmeye itebilmektedir. Genel olarak uluslararası hukukta insani amaçlarla askeri müdahale izni verme yetkisi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyindedir (BMGK). İnsani müdahaledeki zorlukların başında ise BM Antlaşmasının 2/4 maddesinde meşru müdafaa veya Güvenlik Konseyi kararı olmadan kuvvet kullanmanın yasaklanmış olmasıdır. İnsani müdahaleyi haklılaştıran hukuki bağlayıcılığı olan açıkça tanımlanmış bir anlaşma bulunmasa da uluslararası bir teamül haline gelmiştir (Heywood, 2013:388-410). Bir devletin kendi vatandaşlarına yönelik uluslararası toplumu inciten acımasız ve yoğun davranışlarını önlemek için müstakil veya birden fazla devletin güce başvurmasını meşru saymaktadır (Gülmez, 1996:3-4). Bütün eleştirilere rağmen ihlaller karşısında hiçbir şey yapmamaktansa insani müdahale yolunun tercih edilmesinin iyi olacağı fikri kabul edilmektedir. Müdahaleye katılan devletlerin asıl hedefi insani kaygılar olmasa da kitlelerin yararına neticeler doğabilmektedir. Ancak insani müdahale uygulamalarında “gizli bir sistematik ayrımcılığın olması” müdahalenin cazibesini azaltmaktadır (Donnelly, 1995:276-277). Tarihte gerçekten insani gerekçelerle yapılan müdahale bulmak zordur (Chomsky, 2001:110). İnsani müdahale olgusu geçmişte ve günümüzde çoğu kez güçsüz ülkeleri istila etmek için bahane olarak kullanılmıştır (Gülmez, 1996:3-4). Müdahaleler sonunda insani

sonuçların çıkması ise asıl amacı gizlemeye yetmemektedir (Chomsky, 2001:110).

II. İnsani Müdahalede Aranılan Şartlar

BM ve Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi olmadan insani müdahalenin yasallığı tartışmalıdır. Yetkisiz ve tek taraflı müdahaleyi pek çok devlet yasaya aykırı kabul eder ve BM'de bunun uygulama alanının olmadığını savunur (Murphy, 2009:1-3). BMGK'nın siyasi yaklaşımlarla etkili tedbirler alma konusunda görüş birliğine varamaması, çoğu zaman insani müdahalenin meşruiyetinin sağlanmasında zafiyet ortaya çıkarmaktadır (Ercan, 2015:167). Devletlerin egemenlik ilkesi kavramına aykırı olan müdahale BMGK kararıyla meşruiyet kazanmaktadır (Dedeoğlu, 2014:299).

BM'nin veya diğer örgütlerin insani müdahaleye duyarsız kaldığı durumlarda devletlerin tek başlarına veya grup olarak müdahalesi son seçenektir. Bu seçeneğin değerlendirilmesi için bir devletin gönüllü olarak aday olması gerekmektedir (Keskin, 2009:71). Devletin tek taraflı insani müdahale için meşru bir şekilde karar alabilmesi için řu şartların doğrulması gerekmektedir: Güvenlik Konseyi müdahalenin yetkilendirilmesi için bir çıkmaza girmiş olmalıdır, alternatif tedbirler zaten denenmiş ve tükenmiş olmalıdır, insan hakları ihlalinin şiddeti tartışılmaz olmalıdır. Çeşitlendirilmiş bir müdahale gücü oluşturmak için çaba harcanmalıdır. Müdahalenin zarar görmeden daha iyi sonulandıracağına inanmak için mantıklı bir neden olmalıdır. Hedef ülkenin uzun vadeli bağımsızlığı ve btnlğu tehlikeye atılmamalıdır. Bu şartların yerine getirileceği ve ancak tek yanlı bir kararın mümkün olacağı bir durumu hayal etmek zor görünmektedir. Bu sebepten Güvenlik Konseyi onayının ertelenmesi halinde bölgesel glerin (NATO, Afrika Birliği rgt vb.) müdahaleye karar vermesi düşünülebilmektedir (Himes, 1994:96-100).

Müdahaleci taraf öncelikle, insani neden yerine başka çıkar ve güdülerden yoksun olmalıdır. Kolektif eylem yapılmalıdır, müdahale zulüm, aşırı acımasızlık ve belirli insan hakları ihlalleri gibi durumlara cevap olarak tepki göstermelidir (Abiew, 1999:30-43). İnsani müdahalelerde hem müdahale eden ülke hem de müdahale edilen ülke açısından halk desteği önemlidir. Bu sebepten müdahaleyi teşvik etmek amacıyla bazı milli çıkar söylemleriyle desteklenmelidir. Lyman'a göre insani müdahale BM yetkisinde ortaklaşa yapılmalı, müdahalenin haklılığı hukuki olarak ispatlanmalı ve çözümün insani müdahale olduğu belirtilmelidir (Duran, 2001:92). Diğer yandan insani müdahale gerekçelerinin eski oyunun yeni araçlarla sürdürülmesi algısı yaygınlaşmakta ve düzensizlikleri artırabileceği düşünülmektedir. İnsani müdahalelerin yeni bir eşitsizlik ve hkimiyet ilişkisi ortaya çıkarma korkusu insani müdahalelere tepki oluşmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2013:448-450). Ancak insan hakları ihlallerine karşı kullanılabilen insani müdahalenin geçerliliğini yitirdiğini ifade etmek doğru olmayacaktır (Brown ve Ainley, 2013:263- 265).

III. Koruma Sorumluluğu İnsani Müdahalenin Alternatifi Midir?

BMGK ortak bir karara varamadığı için Kosova ve Ruanda i savaşlarında yaşanan katliamlar yeni bir yaklaşımla insani müdahalenin

meşrulaştırılmasını gündeme getirmiştir (Arsava, 2011:105-115). 2000 yılında Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu (ICISS) Kanada öncülüğünde kurulmuş ve 2001 yılında Koruma Sorumluluğu Üzerine Raporu (R2P) adıyla koruma yükümlülüğü kavramı ortaya çıkmıştır. Güvenlik Konseyi 1674 sayılı kararıyla “Silahlı Çatışmalarda Sivillerin Korunması” ile koruma sorumluluğunu kabul etmiştir (Keskin, 2009:70-76). Böylece insani krizlerde kullanılması tasarlanan koruma sorumluluğu kavramı oluşturulmuştur.

Koruma sorumluluğu kavramı ile insani müdahalenin önündeki engeller aşılmaya çalışılmış ve konu sorumluluk, devlet ve uluslararası toplum arasında paylaştırılmış bunu yaparken müdahaleyi “hak” olarak değerlendirmeyip “görev” olarak tanımlamıştır. Koruma sorumluluğunda kararı uygulayabilmek için görevi üstlenecek gönüllü bir devletin ortaya çıkması gerekmektedir. Üye devletler imkânlarını BM’ye sunmak ve asker vermeye istekli değilse neticeye ulaşamamaktadır. Çünkü BM’nin elinde ordusu bulunmamaktadır. Veto yetkisi kullanılarak Güvenlik Konseyinde bir karar alınamaması durumunda ICISS raporunda oluşturulan koruma yükümlülüğü kavramından hareketle devletler tek başına veya grup olarak müdahale etme kararı verebilmektedir (Keskin, 2009:76-84). ICISS Raporu müdahaleyi Güvenlik Konseyi gerçekleştirmezse Genel Kurul veya devlet koalisyonlarının müdahalede bulunabileceğini söylemiştir. Ancak bu ifade paragraf 139’da geçmemiş dolayısıyla müdahale yetkisi Güvenlik Konseyi ve daimi üyelerin onayına bağlı hale gelmiştir (Ercan, 2015:173). Genel Kurulun müdahaleye yönelik karar alması da yine bir daimi üyenin devletleri bu konuda ikna etmek için önderlik etmesine bağlıdır.

Koruma sorumluluğunu destekleyenler onu insani müdahalenin kötü şöhretinden ayrı tutmaya çalışmaktadır. BM Genel Sekreteri 2005 Mart BM raporunda koruma sorumluluğunu silahlı kuvvet kısmında değil onurlu yaşam kısmında değerlendirmiştir. Koruma sorumluluğu olaya, korunma ihtiyacı olan kişilerin perspektifinden bakmaktadır (Arsava, 2011:105-115).

İnsani müdahalenin tek taraflı kullanılabilmesi, Güvenlik Konseyi kararı olmadan da uygulanmış olması onun çıkarlara göre kullanılabileceğini göstermişken, koruma sorumluluğu alternatif bir yaklaşım geliştirmiş, koruma sorumluluğunun müdahaleden farklı olarak halkın korunması amacıyla (Ercan, 2015:166-167) devletlerin sorumluluğunu yerine getirmemesi veya getirememesi durumunda uluslararası toplumun sorumluluğu gündeme geleceği ifade edilmiştir (Heywood, 2013:388). Devletler soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suçları önleme görevini yerine getiremiyorsa bu devlete karşı insani müdahale meşru olacaktır (Demirel, 2013:168-169). Burada insani müdahale kapsamına giren askeri müdahalenin olumsuz çağrışımına karşılık olarak koruma amaçlı sorumluluk olgusu yerleştirilmeye çalışılmıştır. Kısacası 2001’den önce uluslararası hukukta devletlerin vatandaşlarına karşı davranışlarında özgür olduğu kanaati varken, R2P doktrininin kabul edilmesiyle devletler vatandaşlarının insan haklarını korumuyor veya koruyamıyorsa uluslararası toplumun müdahale etme hakkının olduğu görüşü kabul görmüştür. 2003’de oğul Bush’un diktatörlerin kendi halkına karşı işledikleri suçlardan sorumlu olduğunu ileri sürerek Irak işgali dolaylı olarak R2P’ye dayandırılmıştır (Roskin ve Berry, 2014: 424).

ICISS Raporuna göre koruma sorumluluğu hakkında temel prensipler belirlenmiştir. Buna göre, devlet egemenliği öncelikle o devletin kendi halkını korunması sorumluluğunu içermektedir ve ülkede iç savaş, ayaklanma, baskı ya da devletin başarısızlığı gibi sebeplerle halk ciddi zarar görüyorsa bunu engellemek adına devletin isteksiz veya etkisiz olması sonucunda müdahale etmemesi halinde uluslararası toplumun sorumluluk üstlenmesini öngörmektedir (ICISS, 2001:ix).

Raporda  özel sorumluktan bahsedilmiştir. Birincisi nleme sorumluluğu, iç çatışma ve kriz nedenlerini ele almaktadır. İkincisi tepki verme sorumluluğu, yaptırımlar ve uluslararası izleme gibi tedbir ve askeri müdahaleyi içerebilir. Üçüncüsü ise yeniden inşa etme sorumluluğu, özelikle askeri müdahaleden sonra kurtarma, yeniden yapılandırma, uzlaştırma, müdahalenin zararlarına değinilerek durdurulması veya önlenmesi üzerine tasarlanmıştır. Koruma sorumluluğunun en önemli yönü, nleme sorumluluğudur. Çünkü müdahale yapılmadan önce nleme seçenekleri tktlmelidir. Önleme ve tepki verme sorumluluğu her zaman daha az müdahaleci ve zorlayıcı önlemleri içermelidir (ICISS, 2001:ix). 2005 BM dünya zirvesinde ICISS, temel insan haklarının tehdit altında olması halinde, ihlallerin engellenmesinde uluslararası sorumluluğun olduğu yönünde bir normu kabul etmiştir (Murphy, 2009:3-9).

ICISS raporu müdahale için doğru niyet, başvurulacak son yol, orantılı g kullanılması, başarı şansının bulunması (Keskin, 2009:76-84) şartlarını ileri sürmektedir. Ancak, R2P'nin doğru kullanımına Güvenlik Konseyinin, alınacak kararları veto yetkisiyle engelleme yetkisi bulunan daimi yeleri mi karar verecektir? Eleştiriler R2P'nin güçlü ülkelerin zayıf ülkelere karşı kullanabileceği "müdahale hakkı" olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca R2P daha fazla asker ve para gerektirmektedir ve bunun için de gönüllü gözükmemektedir (Roskin ve Berry, 2014:425-444). Özetle R2P hukuki statüsünün olmaması ve 11 Eylül sonrası ABD'nin teröre karşı savaş ilan ettiği günlerde gündeme gelmesi nedeniyle koruma sorumluluğu, kuvvet kullanma ya da insani müdahale ile bir tutulmuş ve uluslararası alanda kabul edilmemiştir (Ercan, 2015:168-180).

IV. İnsani Müdahalede Yeni Bir Araç Olarak Siber Uzay

Uluslararası alanda anlaşmazlıkları savaşa dönüşmeden çözmek amacıyla diplomasi, ekonomik ambargo, boykot ve siyasi baskı gibi yöntemler kullanılmakla birlikte savaşa karar verilmişse bu yöntemler savaş için hukuki meşruiyet kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Dedeoğlu, 2007:26). İnsani amaçlarla askeri güç kullanılması olağanüstü durumlarda başvurulan istisna bir yol olmalıdır. Çünkü insani müdahaleler, kuvvet kullanma dışındaki yöntemler tktilmeden uygulandığında savunulması glececek, askeri müdahale "ilk are" olarak görülebilecektir. Müdahalenin hangi şartlarda yapılabileceğinin esasları ise net bir şekilde ortaya konulmamıştır. Meşru müdafaa veya önleyici saldırı gerekçelerinin rutin hale getirilip teamül oluşturulmaya çalışılması halinde ise yayılmacılık arzusu peşinde koşan devletlerin amaçlarına ulaşmak için haklılaştırma aracı olarak kullanılabilir, "insani müdahale yeni bir emperyalizm türü haline gelecektir" (Heywood, 2013:387) ve ayrıca savaşlarda ayırım yapılmaksızın teamül olarak gösterilebilecektir.

Günümüzde “gücü elinde bulunduranlar bilgiyi de kontrol ederek kendilerince bir manipülasyon” (Akyeşilmen, 2015:87) oluşturabilmektedirler. Basın yayın organlarını da içine alan internet ağları kısa sürede dünya kamuoyunu istediği şekilde etkilemektedir. Çünkü devletlerin tamamı demokratik veya totaliter, gelişmiş veya az gelişmiş ayrımı yapılmaksızın bilişim teknolojilerine bağımlı hale gelmiştir.

Ülkelerin kamu kurumları vatandaşları, enerji, su, sağlık, ulaşım, haberleşme, bankacılık gibi kritik alt yapıları bilgi iletişim teknolojisi ve siber uzay ile birlikte birbirine bağımlı hale gelmesi siber güvenlik riskini gündeme getirmiştir. Güvenlik açıkları sistemlerin devre dışı kalmasına ya da kötüye kullanılmasına sebep olmakta ve kamu düzenini bozmakta, ekonomik zarara neden olmakta hatta can kayıplarına bile yol açabilmektedir (Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi, 2016-2019:5).

Son dönemde bilgisayarlar üzerinden yapılan saldırılar tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Bazı araştırmacılar siber saldırılara gerektiğinden fazla anlam yüklediğini, siber saldırıların savaş nedeni olamayacağını, devletler arasında yapılacak siber saldırıların savaş kadar eski olan sabotaj, casusluk ya da tahrip amaçlı bir saldırı ile aynı amaçlar taşıdığından, bu gerekçelerle silahla karşılık verilemeyeceğini savunmaktadırlar. Buna karşın bugüne kadar yaşanan Estonya, Gürcistan ve İran’a karşı yapılan saldırılar, siber saldırının ciddiyetini ortaya koymakta, uluslararası hukuk ve savaş hukuku açısından konu değerlendirilmekte, düşman devlet veya devlet güdümlü alt gruplar tarafından gerçekleştirilecek bir siber saldırı durumunda, saldırıya uğrayan devlet tarafından Birleşmiş Milletler Antlaşması’nın 51. maddesindeki “meşru müdafaa” hakkının kullanılacağı savunulmaktadır (Yayla, 2013). Diğer bir görüşe göre ise mevcut uluslararası hukuk ilkelerinde askeri güç kullanılmadığı veya sınır ihlali yaşanmadığı için siber müdahalenin saldırı sayılamayacağı yönündedir. Ancak siber saldırıda sınır kavramı olmayıp ulaşabileceği son bilgisayar ağı tehdit altında kalabilmektedir. Bugüne kadar yaşanan tecrübeler göstermektedir ki BM’nin belirlediği çerçevede insan merkezli kaygılarla yapılacak müdahalenin BMGK’nın nihai kararı verme konumunu devam ettirdiği sürece, iyi dilek temennisinden öteye çok da geçemeyeceği gözükmektedir.

BMGK’nın insan hakları ihlallerinin yaşandığına karar vermesi halinde öncelikle barışçıl yöntemler devreye alınmaktadır. Madde 41: “Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir” (BM Antlaşması:23) denilmektedir. Barışçıl yöntemlerin uygulanması aşamasında dahi bazı devletler krizi ranta dönüştürme girişiminde bulunup ambargo kararlarına uymamaktadır. Örneğin Kosova olayında Rusya ve Yunanistan konsey kararlarına uymamış, eski Yugoslavya ordusunun silahlarını elinde bulunduran Sırlara silah satışını sürdürmüşlerdir. Diğer yandan ambargo kararlarından en fazla fayda sağlayan gelişmiş ülkelerdir. Irak ambargosu örneğinde olduğu gibi ABD tüketim ihtiyacının

büyük bölümünü kendi sağladığı için, petrole bağımlı ülkelerin sanayilerine karşı rekabet şansını artırmış, büyük kazançlar elde edilmiştir.

İnsan hakları ihlallerinin barışçıl tedbirlerle önlenememesi halinde gündeme askeri yöntemler gelmektedir. BM Antlaşmasının 42. maddesi: “Güvenlik Konseyi, 41. maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir” (BM Antlaşması:23-24) denilmektedir. 42. madde üyelere daha ağır yükümlülükler getirmekte (Orallı, 2014:119) ancak kimin nasıl sorumluluk üstleneceği konusunda kargaşa yaşanmaktadır. Görevlendirmeler iyi niyetle yapılmış olsa da sahada BM şemsiyesi altında görev yapan personel görev dönemiyle ilgili suçlara karşı ömür boyu hukuki koruma zırhıyla donatılmakta, yargılanmaları BM Genel Sekreterinin iznine bağlanmaktadır. Bu ve benzeri olumsuz yönleri yanında askeri müdahale gündeme geldiğinde ilgili taraflar değişik çekinceler ortaya koyabilmektedir.

Siber müdahalenin uygulamaya konulması halinde ise, BM Antlaşmasının 42. maddesine başvurmaya gerek kalmayabilecektir. Ancak müdahaleyi dış politikalarının aracı haline getirmiş olan devletler peşinen siber müdahaleyi reddedeceklerdir. Ürettikleri silahlarla dünyanın sonunu hazırladıklarına inanan güçler, uzayda koloni kurmak için gezegenlere gönderdikleri uyduları takip edebiliyorlarsa, hedef seçilecek enerji ağlarını, haberleşme ve ulaşım imkânlarını devre dışı bırakmak çok daha mümkündür. Çatışma bölgelerine gönderilecek silahların akışını engellemek siber müdahalelerle daha kolay olacaktır. Üretim merkezlerinin çalışamaz hale getirilmesi silah sevkiyatını kaynağında kontrol altına alacaktır. Ulaşım ve haberleşme hatlarının kontrol altına alınmasıyla birlikte ise planlı soykırım girişimleri daha teşebbüs aşamasında engellenebilecektir.

İnsani müdahale gerektiren insanlığın vicdanını sızlatan ızdırapların görmezlikten gelinmesinin nedenlerinin başında muhtemel insan kayıplarının izah edilme zorluğudur. Yine devletler bir getirisi olmayacak girişimi, salt insan haklarının ulvi değerler olarak görülüp müdahale etmeyi, kaynakların kullanımı açısından ekonomik bulmamaktadırlar. Devletler sınırlarını insan veya canlılara karşı çeşitli yöntemlerle koruma altına alabilmektedir. Sanal gerçeklikte ise dünya bir bilgisayarın tuşu kadar küçülmüştür. Bıçak neşter ikileminde olduğu gibi kullanım amacına göre canlıların yok edilmesi için kullanılacak bıçak, neşter olarak işlev üstlendiğinde hayat kurtaran elzem bir araca dönüşmektedir. Günümüzde terör, devlet sınırlarını ifşa etme veya ekonomik çıkar elde etme amacıyla adını duyuran kaynağı belirsiz siber saldırılar kontrol altına alınıp insanlık yararına hizmet edecek yararlı bir faaliyete dönüştürülebilir. Çünkü her yazılımın mutlaka bir zaaf noktası vardır. İnsan haklarını ihlal eden siyasi otoritelere karşı hukuki çerçevesi yoruma açık olmayacak şekilde belirlenmiş ve dünya kamuoyunca kabul görmüş siber müdahale altyapısı oluşturulmalıdır. Oluşturulacak mekanizma BM organlarının kontrolü dışında ancak insanlığın ortak vicdanının emrinde olmalıdır. Çünkü ortaya koyulacak girişimi BM ile ilişkilendirmek 192 üyenin isteğini bir üyenin engellemesine imkân veren yapının devamına onay vermek olacaktır. Müdahalenin kapsamı sivil

vatandaşların zarar görmesini önleyecek şekilde düzenlenmelidir. Bu düzenlemeyi hayata geçirecek kurul hegemon güçlerin ölçüleri yerine insan haklarını esas alan bir anlayışla oluşturulmalı, gerçekten devletler bu oluşumda egemen eşitlik ilkesine göre temsil edilmelidir. Siber müdahalede, sahaya güvenlik güçleri göndermek ihtiyacı ortadan kalkacağı için insan kayıpları nedeniyle doğacak kamuoyu baskısı minimize edilecek ve tartışmalar büyük ölçüde önlenecektir. Ayrıca askeri güçlerin sahaya gönderilmesine ihtiyaç kalmayacağından müdahale gerekçesi oluşturmak için ülkelerin iç işlerine doğrudan veya dolaylı müdahale teşebbüsü olmayacağı, müdahale edilen coğrafyada çağdaş sömürgecilik yöntemleri sergilenemeyeceği umulabilir. İnsan haklarını ihlal etme eğiliminde olan güçler, mevcut uygulamada sergilenen uzun pazarlıklar ve hazırlık döneminden kaynaklanan zaman kaybı olmayacağından adaletsizliklerini devam ettiremeyeceklerdir. Hızlı karar verme avantajı da müdahale edilen bölge yöneticilerinin halkın milliyetçilik hissiyatını harekete geçirerek taraftar toplaması ve yaptıkları ihlallere haklılık kazandırma teşebbüslerine engel olacaktır.

Siber müdahale ile askeri müdahalede ortaya çıkan sivil kayıplar önlenecektir. Kullanılan silahların yıkıcı etkisiyle kültür varlıklarının tahrip edilmesinin ve tabiatın kirlenmesinin önüne geçilecektir. Çarpışma bölgelerinde sivillerin canlı kalkan olarak kullanılması gündemden düşecek, insanların ciddi sosyal ve psikolojik travmalara maruz kalması önlenecektir. Olaylar soykırım boyutuna ulaşmadan müdahale edileceğinden toplum içinde derin ayrışmaların ortaya çıkması engellenecek ve toplumsal barış korunacaktır. İhtiraslarına ulaşmak için insani değerleri görmezlikten gelme eğiliminde olanlar, oluşturulacak müdahale merkezinin etkisini sürekli hissedeceklerinden hareketsiz kalabileceklerdir.

Siber müdahalenin hukukileşmesi durumunda ise kansız, işgalsiz, yandaşsız temel insan hakları uygulamada da insanlığın ortak değeri olacaktır. Kaynakların savaş sanayine aktarılması azalacak, yatırımlar iç karışıklıkların temel nedenlerinden olan yokluk ve yoksulluğun sonunu hazırlayacaktır. Ayrıca askeri müdahale şartlarının olgunlaşması beklenirken Bosna'da olduğu gibi bebekler toplu mezarlardan 25 yıl sonra çıkarılmayacaktır. Kısacası sanal müdahale insanların silaha ihtiyaç duymadan hayatlarını onuruyla devam ettirebilecekleri bir ortamı oluşturma potansiyeline sahiptir. Çıkar amaçlı müdahalenin unutulabileceği ve insanların onurlu yaşam ortak paydasında birleşip güvenli bir dünya nizamının kurulabileceğini ummak temel insan haklarının bir gereğidir.

V. Sonuç

İnsanlık bilinen ilk dönemlerinden itibaren barış ve istikrar arayışı içinde olmuştur. Saldırıları önlemek için Sümerlerden bu yana birlikler oluşturulmuş, bireyi koruyacak hukuki metinler gündeme gelmiştir. 1945 sonrası dünya tarihte görülmedik şekilde kutuplaşmış, Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde muhtemel sıcak savaşa hazırlık için büyük kaynaklar ayrılmıştır. Nükleer tehdit savaşların sınırlı kalmasını sağlarken büyük güçler saldırılarını devam ettirebilmiştir. 20. yüzyıl başından itibaren bölgesel barış arayışları küresel barışın sağlanması amacına evrilmiştir. Başarısız Milletler Cemiyeti tecrübesinden sonra küresel dünya barışını sağlamak için oluşturulan

BM, insanlık adına yeni umutlara kapı aralamıştır. 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesiyle ise tüm coğrafyalarda insan haklarına saygının kurumsallaşmasına çalışılmıştır.

BM'nin amaçlarına ulaşmak için yetkilendirilen Güvenlik Konseyi sahip olduğu veto yetkisiyle etkisiz kalabilmektedir. Bu yüzden barışı korumak ve kurmak amacıyla öngörölen BM Antlaşmasınının 41 ve 42. maddeleri, büyük devletlerin siyasi ve ekonomik hedefleriyle örtüştüğu oranda hayata geçirilmiştir. Neticede 20. yüzyılın şartlarında oluşturulan kurumlar 21. yüzyıl sorunlarını çözmekte yetersiz kalmaktadır. BMGK daimi üyesi olan beş ülkenin dünyanın geri kalanına rağmen olayları şekillendirmeye devam ettirmeye çalışması savunulması çok zor bir durum haline gelmiştir. Ancak büyük güçler kurulu düzenlerinin değişmesine sıcak bakmamaktadır. İnsanları korumak ve barışı sağlamak amacıyla uygulamaya konulan ambargo ve insani müdahalelerden yine en büyük zararı, korumak adına harekete geçilen halk ödemektedir. Çünkü kullanılan akıllı bombalar sık sık hedefini şaşırmakta ve korumak gerekçesiyle ateşlendiği sivil halkı katledebilmektedir. Askeri müdahalelerde görölen istismar kapılarını kapatmak için oluşturulan koruma sorumluluğu da bekleneni verememiştir.

Eski kurumlarla yeni sorunları çözmeye uğraşmak yerine, oluşturulacak yeni bir kurul sorumluluğuında bilişim teknolojisi en az üretim alanında kullanıldığı kadar savaşların önlenmesi ve tüm insanlığın temel insan haklarından faydalanabilmesini sağlamak amacıyla devreye alınmalıdır. Siber imkânlar kullanılarak, saldırganla birlikte geniş halk kitlelerini de etkileyen ambargo ve askeri kuvvet kullanımına ihtiyaç kalmayabilecektir. Müdahaleden fayda sağlamaya çalışanların kendilerine yandaş gruplar oluşturup silah satmaları ve konuya müdahil olmalarına fırsat verilmeyecektir. Ancak kurulu düzeni tabulaştırıp korumaya çalışanlar gelişmelere direneceklerdir. Siber imkânların, gelişmiş savaş teknolojisini etkisizleştirme imkânı pek yakında hayat bulacaktır. Ancak Ruanda örneğinde olduğu gibi binlerce pala siparişini karşılamakta bir mahsur görmeyen hükümetlerin davranışlarına benzer girişimleri sınırlandırmaya yetmeyecektir. Siber müdahalenin kontrolü dışında kalabilecek iptidai yöntemler ancak bölgesel örgütlerce engellenebilecektir.

Kaynakça

- Abiew, Francis Kofi (1999). The Evolution Of The Doctrine And Practice Of Humanitarian Intervention, *Kluwer Law International*, The Hague/London/Boston, s.30-43.
- Akyeşilmen, Nezir (2015). Barış Süreçlerine Yönelik Riskler ve Tehditler, (Editörler: Nezir Akyeşilmen, Bilal Sambur). *Din ve İnsan Hakları Perspektifinden Barış Hakkı*, Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaa Tesisleri.
- Arsava, Füsun A. (2011). Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15 (1)C.XV, Y.2011, Sa.1, s.101-124.
- Ayata, Ali (2015). Kosova: Sonun Başlangıcı, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, Cilt:2, Sayı:3, s.133-145.

- BM Antlaşması, TBMM, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.09.2015).
- Bouchet-Saulnier, F. (2002). *İnsancıl Hukuk Sözlüğü*. (Çeviren: Selahattin Bağdatlı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brown, Chris, Ainley, Kirsten (2013). *Uluslararası İlişkileri Anlamak* (4.Baskı). İstanbul: Sümer Kitabevi.
- Chomsky, Noam (2001). *Amerikan Müdahaleciliği*. (Çevirenler: Taylan Doğan-Bariş Zeren). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Dedeoğlu, Beril (2007). Savaş. (Editör: Haydar Çakmak). *Uluslararası İlişkiler "Giriş, Kavram ve Teoriler"*. Ankara: Barış Kitapevi.
- Dedeoğlu, Beril (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji* (3.Baskı). İstanbul: Yenyüzyıl Yayınları.
- Demirel, Naim (2013). Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale ve Meşruiyet Sorunu, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(2013) Bahar, s.152-172.
- Donnelly, Jack (1995). *Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları*. (Çevirenler: Mustafa Erdoğan, Levent Korkut). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Duran, Hasan (2001). Yeni Bir Müdahale Şekli "İnsani Müdahale", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.6, S.1, s.87-94.
- Ercan, Pınar Gözen, (2015). İkinci On Yılına Girerken Koruma Sorumluluğunu Yeniden Düşünmek: Lex Ferenda Olarak R2P, *Hacettepe HFD*, 5(1) 2015, s.165-182. <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C5S2makale7.pdf> (Erişim Tarihi:12.08.2016)
- Grotius, Hugo (2011). *Savaş ve Barış Hukuku*. (Çeviren: Seha L. Meray). İstanbul: Say Yayınları.
- Gülmez, Mesut (1996). *İnsan Haklarının Uluslararası Korunması Birleşmiş Milletler Sistemleri*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Heywood, Andrew (2013). *Küresel Siyaset*. (Çevirenler: Nasuh Uslu, Haluk Özdemir). Ankara: Adres Yayınları.
- Himes, Kenneth R. (1994). The Morality of Humanitarian Intervention, *Theological Studies*, Vol.55, No.1, s.82-105.
- ICISS. (2001). (International Commission On Intervention And State Sovereignty), The Responsibility To Protect Research, Bibliography, Background Supplementary Volume to The Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>, (Erişim Tarihi:12.03.2015).
- Keskin, Funda (2002). BM ve Kuvvet Kullanma, *Avrasya Dosyası*, BM Özel, İlkbahar, Cilt 8, Sayı 1, s.149-174.
- Murphy, Sean D. (2009). Criminalizing Humanitarian Intervention, 41 Case W. Res. J. Int'l L. 341(2009) http://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1903&context=faculty_publications, (Erişim Tarihi:23.07.2016)

- Orallı, Levent Ersin (2014). Uluslararası Hukukta ve BM Sisteminde Askeri Müdahale Olgusu, *Tesam Akademi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.102-127.
- Roskin, Chael G.,Berry, Cholas O. (2014). *Uluslararası İlişkiler Uİ'nin Yeni Dünyası*. (Çeviren: Özlem Őimřek). Ankara: Adres Yayınları.
- Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi, 2016-2019*, <http://www.udhb.gov.tr/doc/siberg/2016-2019guvenlik.pdf>, (Erişim Tarihi:30.04.2017).
- Yayla, Mehmet (2013). Uluslararası Hukukta Siber Saldırılara Karşı Kuvvet Kullanma.<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-107-1293>, Erişim Tarihi: 20.12.2016
- Yılmaz, Aytekin (2013). *Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler Teori- Temel Kavramlar- Yeni Gelişmeler*. Ankara: Kadim Yayınları.